קסבר רבי יוסי שריטה וגדידה אחת היא וכתיב התם למת אמר שמואל המשרט בכלי חייב מיתיבי שריטה וגדידה אחת היא אלא ששריטה ביד וגדידה בכלי הוא דאמר כרבי יוסי תני תנא קמיה [א]דרבי יוחנן [א]על מת בין ביד בין בכלי חייב על עבודת כוכבים ביד חייב בכלי פטור והא איפכא כתיב [1]ויתגודדו כמשפטם בחרבות וברמחים אלא אימא ביד פטור בכלי חייב: וחייב על הראש: מחוי רב ששת בין פירקי (א) רישא: ועל הזקן שתים מכאן ושתים מכאן ואחת מלמטה: מחוי רב ששת בין פירקי (ב) דיקנא: רבי אליעזר אומר אם נטלן וכו': קסבר חד לאו הוא: ואינו חייב עד שיטלנו בתער: ת"ר [ב][2]ופאת זקנם לא יגלחו [ג]יכול אפי' גלחו במספרים יהא חייב ת"ל [3]לא תשחית אי לא תשחית יכול אם לקטו במלקט ורהיטני יהא חייב תלמוד לומר לא יגלחו הא כיצד גילוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער: רבי אליעזר אומר אפילו לקטו במלקט ורהיטני (יהא) חייב: מה נפשך אי גמיר גזירה שוה ליבעי תער אי לא גמיר ג"ש מספרים נמי [ד][לא] לעולם גמיר ג"ש וקסבר הני נמי גילוח עבדי: **מתני'** הכותב כתובת קעקע [ג]כתב ולא קעקע קעקע ולא כתב אינו חייב עד שיכתוב ויקעקע [ה]בידו ובכחול ובכל דבר שהוא רושם ר"ש בן יהודה משום ר' שמעון אומר אינו חייב עד שיכתוב שם [ו]את השם שנאמר [4]וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה': **גמ'** אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי עד דיכתוב (ג) אני ה' ממש אמר ליה לא כדתני בר קפרא אינו חייב עד שיכתוב שם עבודת כוכבים שנאמר וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה' ולא אחר: אמר רב מלכיא אמר רב אדא בר אהבה אסור לו לאדם שיתן אפר מקלה על גבי מכתו מפני שנראית ככתובת קעקע [ז]אמר רב (ד) [ח]נחמן בריה דרב איקא שפוד שפחות וגומות רב מלכיו בלורית אפר מקלה וגבינה רב מלכיא רב פפא אמר מתניתין ומתניתא רב מלכיא שמעתתא רב מלכיו וסימניך מתניתא מלכתא מאי בינייהו איכא בינייהו שפחות רב ביבי בר אביי קפיד אפי' אריבדא דכוסילתא רב אשי אמר [ד]כל מקום שיש שם מכה מכתו (ה) מוכיח עליו: **מתני'** [ה]נזיר שהיה [ט]שותה יין כל היום אין חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת [ו]היה מטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תטמא אל תטמא והוא מטמא חייב על כל אחת ואחת [ו]היה מגלח כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תגלח אל תגלח והוא מגלח חייב על כל אחת ואחת [ז]היה לבוש בכלאים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תלבש אל תלבש והוא פושט ולובש חייב על כל אחת ואחת

יש

קסבר רבי יוסי שריטה וגדידה אחת היא. דתרוייהו בין ביד בין בכלי וכתיב בגדידה למת [דברים יד] לא תתגודדו ולא תשימו קרחה וגו': **המשרט בכלי חייב.** הא ודאי פשיטא לכולי עלמא דעיקר גדידה משמע בכלי ועיקר שריטה משמע ביד וקאמר שמואל המשרט בכלי על המת חייב ולא קאמר המגדד בכלי לאשמועינן דשם שריטה שייך בכלי והעושה חבורה בעצמו בכלי על המת חייב שני לאוין משום משרט ומשום מגדד דגדידה ושריטה אחת היא דתרוייהו בין ביד בין בכלי: **מיתיבי גדידה ושריטה אחת היא.** כלומר בין שריטה בין גדידה ענין חבורה הם ושניהם על מת אלא שריטה ביד גדידה בכלי וקשיא לשמואל דאמר תרוייהו בין ביד בין בכלי דמדקאמר המשרט בכלי ולא קאמר המגדד בכלי מכלל דשריטה שייכא בכלי כגדידה: **על המת בין ביד בין בכלי חייב.** דשריטה וגדידה כתיב דתרוייהו אסרינהו רחמנא: **על עבודת כוכבים.** דיש עבודת כוכבים שעובדין אותה בכך שעושין בבשרם חבורות ופצעות: **ביד חייב.** דלכך עבודתה בכך ואפי' עבודת כוכבים שאין עבודתה בכך חייב דעבודה גמורה היא ביד: **והא איפכא כתיב.** דבכלי דרך עבודה הוא לעבודת כוכבים דכתיב ויתגודדו כמשפטם עשו גדידה כדרך שהיו רגילין לעשות בחרבות וברמחים אלמא דרך עבודה בכלי: **בי פירקי דרישא.** מקום הפרקים שמתחברים שם פילקי העצמות והיינו בלדעים. פרק יונט"ר: **בי פירקי דדיקנא.** פרק לאשון של זקן היינו תחת האוזן מקום שלחי התחתון יוצא משם ושם נקרא פאה במודו של לחי שבולט לחוץ ושתי השבולת שבסנטר מקום חבור שני הלחיים יש עצם קטן שמחבר הלחיים יחד שמכאן ומכאן נקרא פאה שכל אחד מהן לסוף הלחי הרי שתים מכאן ושתים מכאן ואחת מלמטה הוא השיעור שבין ב' השבולת שבסנטר ופרק הוא בפני עצמו: **ופאת זקנם לא יגלחו.** גבי כהנים כתיב ולא תשחית את פאת זקנך בישראל כתיב וילפינן להו בג"ש האי מהאי דפאה פאה והכי אמרי' בהדיא בפרק קמא דקדושין (דף לה:) ג"ש דפאה פאה להכי הוא דאתא דתניא לא יגלחו כו': **ת"ל לא תשחית.** ומספרים אינן משחיתים שאין חותכין שיער בגד עיקר כתער: **גילוח שיש בו השחתה.** דרך לגלח בו ומשחית והיינו תער אבל רהיטני משחית ואין דרך לגלח בו ומספרים מגלחין ואין משחיתים: **אי גמיר גזירה שוה.** ההיא גזירה שוה דפאה פאה קאמר ובמסכת קדושין היא (שם): **מספרים מנא ליה.** דמותר לגלח בהם דלא קאסר אלא מלקט ורהיטני שיש בהן השחתה: **גילוח עבדי.** השחתתן עושה גילוח כלומר גילוח מיקרי דלדך נגלח בהן: **מתני' כתובת קעקע.** כותב תחלה על בשרו בסם או בסיקרא ואח"כ מקעקע הבשר במחט או בסכין ונכנס הצבע בין העור לבשר ונראה בו כל הימים. קעקע פויינטוור"ר. ואסור לכתוב שום כתיבה בעולם על בשרו בענין זה שכך גזירת הכתוב: **את השם.** מפרש בגמרא דשם עבודת כוכבים קאמר: **גמ' עד שיכתוב אני ה' ממש.** על תיבות הללו אני ה' אתה מחייבו משום כתובת קעקע: **וכתובת קעקע לא תתנו בכם.** שום כתובת קעקע לא (ט)יעשו לפני שאני ה' ואסורין אתם לכתוב שם אחר על בשרכם אלמא עיקר חיובא משום שם עבודת כוכבים הוא ומיהו אסור לכתוב שום כתיבה בעולם אפי' לר"ש אלא דלחיוב מלקות ליכא: **אפר מקלה.** דוקא קאמר לפי שקשה היא ומקעקעת מקום המכה והרושם נראה שם אחר זמן אבל עפר בעלמא לא: **שפוד.** בפ' אין נדין (ביצה דף כח:) (ו) שפוד שצלו בו בשר אסור לטלטלו א"ר מלכיו) א"ר אדא ושומטו ומניחו בקרן זוית והיינו שמעתתא דעילויה מילתא דאמורא אמרה: **שפחות.** משנה היא בפ' אע"פ (כתובות דף נט:) ר' אליעזר אומר אפי' הכניסה לו מאה וכו' אמר רב מלכיו א"ר אדא (ז) הלכה כרבי אליעזר (שם סא:) והיינו משנה דאמתני' קאי ולא קאמר מילתא באפי נפשה: **גומות.** (ח) (כ)בנדה בבא סימן (דף נב.) ר' חלבו אמר רב הונא שתי שערות שאמרו צריך שיהא בעיקרן גומות רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה גומות אע"פ שאין בו שערות: **בלורית.** בפרק אין מעמידין בע"ז (דף כט.) ת"ר עובד כוכבים המסתפר מישראל כו' וכמה אמר רב מלכיו אמר רב אדא (ט) שלש אצבעות לכל רוח והיינו מתניתא: **אפר מקלה.** הכא (י) ושמעתתא היא דלאו אמתני' קאי אלא מילתא באנפי נפשה קאמר אסור לו לאדם כו': **גבינה.** נמי באין מעמידין דקתני במשנה [ע"ז כט:] וגבינות בית אונייקי ובעי בגמרא [שם לה:] מ"ט אמר רב מלכיא אמר רב אדא (כ) מפני שמחליקין כו' והיינו משנה דאמתני' קאי: **מתני' ומתנית'.** רב פפא אסימנא דרב מלכיו קאי לגרועי מיניה שפחות דכולהו מתני' רב מלכיא אמרינהו כלומר משנה דשפחות דאוקמת כרב מלכיו רב מלכיא אמרה ומתניתא דקאמר לאו דוקא (ל)אלא דבסימנא דרב מלכיו ליכא מתני' ושמעתתא רב מלכיו ומה שנשאר מן השמעתות בסימנו של רב מלכיו דהיינו שפוד וגומות רב מלכיו אמרינהו והיינו דקאמר איכא בינייהו שפחות ולא קאמר שפחות ואפר מקלה אלא שפחות גרידא מגרעינן ולרב מלכיו כדקאי קאי: **מתניתא מלכתא.** משניות וברייתות עיקר הן והיינו סימן מי ששמו דומה לנקבה מוקמינן כולהו מתנייתא דהוו נמי לשון נקבה אליביה והיינו רב מלכיא ששמו דומה לנקבה ושמעתותיו של שם נמי משמע לשון מלכות והיינו משניות וברייתות שהן עיקר ולא שמעתות. ולית דמפרש איכא בינייהו שפחות (ל) ומקלה משמע שפחות ושכנגדה כך לשון מ"ה: **ריבדא.** מכה: **כוסילתא.** כלי שמכה (מ) בו. בלע"ז פליימ"א: **מתני' היה לבוש כלאים.** אחד מן השוק ולא נזיר:

יש

על עבודת כוכבים ביד חייב. פי' הקונטרס חייב מיתה (מ) בכדרכה ולקי שלא כדרכה מלא תעבדם יתירא בכלי פטור דאינו בכלל עבודה דאינו (חייב) אלא ביד:

רב אשי אומר מכתו מוכחת עליו. וכן הלכה:

ואפילו

עין משפט
נר מצוה

א [מיי' פי"ב מהל' ע"ז הל' יג טוש"ע יו"ד סי' קפ סעיף ה]:

צח ב מיי' פי"ב מהלכות ע"ז הלכה יא סמג לאוין מה טוש"ע יו"ד סי' קפ ס"א:

צט ג טוש"ע שם ס"ג:

ק ד מיי' פ"ה מהלכות נזירות הלכה י סמג לאוין רכ:

קא ה מיי' שם הל' עו ופ"ג מהל' אבל הל' ד סמג שם וסי' רלד:

קב ו מיי' פ"ה מהל' נזירות הל"ג סמג לאוין רכ:

קג ז מיי' פ"י מהלכות כלאים הל' ל סמג לאוין רפג:

◆

מוסף רש"י

במלקט. פליי"ר של מלאכתי חרבות שמסליקים בם את חיק הספר, ורהיטני. פליי"א של עושי תריסין (קדושין לה:). תלמוד לומר לא יגלחו. האמור בכהנים ואין דרך גילוח בכך (שם). שפוד שפחות וגומות. אלו שלש הלכות רב מלכיו אמרן ולא רב מלכיא, מפני שמותיהן דומין זה לזה יש שמחליפין שמועה של זה בשל זה, נתנו בהם סימן לסדר השמועות (ביצה כח:). רב פפא אמר. אסימנא דרב מלכיו פליג, דקאמר שפחות רב מלכיו ליתא, דכל מתני' ומתניתא דהכא רב מלכיא פרשינהו, אבל שמעתתא דאמר כרב מלכיו מודינא לך (כתובות סא:). מתניתין ומתניתא. הנך דאיתמר אפירושא דמתניתין וברייתא, רב מלכיא, שמעתתא. דאיתמר שמעתתא באפי נפשייהו ולא אפירושא דמתניתין, רב מלכיו (ע"ז כט.) ורב פפא מחליף שפחות לרב מלכיא ואפר מקלה לרב מלכיו (נדה נב.). וסימנך. שלא תחליף בגירסא, מתניתא מלכתא. לגבי שמעתא הויא מתניתא מלכתא, דהא מינה מותבינן תיובתא לשמעתא, וסימניך מלכיא לשון נקבה, אבל מלכיו לשון זכר (כתובות סא:). איכא בינייהו שפחות. דמתניתין היא ומשוית ליה כרב מלכיו לאו דידיה היא, דכל מתניתין ומתניתא דלית בהו רב מלכיא אמר פירושן, אבל שמעתתא דאמרת כרב מלכיו כגון שפוד וגומות דידיה נינהו (ביצה כח:).

מסורת הש"ס

א) [גי' רי"ף ורא"ש דרב נחמן], ב) קדושין לה: נזיר מ: נח:, ג) רש"ל [רש"א מוחק לא], ד) [צ"ל בדיו], ה) [נסדר המשנה ל"ג אחת], ו) ע"ז כט. ביצה כח: כתובות סא: נדה נב., ז) [בכל המקומות איתא ר' חנינא], ח) קדושין עו: חולין פב: נזיר לח: מב., ט) בס"י תעשו לפני כו', י) [שם בביצה איתא מלכיא], כ) רש"ל שמעתתא היא לענין שתי שערות [אפילו בגומא אחת] כמש' נדה כו': בלורית כו', ל) [רש"ל מחק תיבת אלא], מ) [בס"א שמקיז].

◆

תורה אור השלם

1. וַיִּקְרְאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְגֹּדְדוּ כְּמִשְׁפָּטָם בַּחֲרָבוֹת וּבָרְמָחִים עַד שְׁפָךְ דָּם עֲלֵיהֶם:
מלכים א יח כח

2. לֹא יִקְרְחוּ קָרְחָה בְּרֹאשָׁם וּפְאַת זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ וּבִבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת:
ויקרא כא ה

3. לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תַשְׁחִית אֵת פְּאַת זְקָנֶךָ: ויקרא יט כז

4. וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם וּכְתֹבֶת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָּכֶם אֲנִי יְיָ:
ויקרא יט כח

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' בין פירקי דרישא: (ב) שם בין פירקי דדיקנא: (ג) שם בריה דרבא לרב אשי עד דיכתוב. נ"ב פי' היה שואלו אם כן הוא פי' המשנה: (ד) שם אמר רב חיננא בריה דרב איקא שפוד: (ה) שם מכתו מוכחת עליו: (ו) רש"י ד"ה שפוד בפרק אין נדין אמר שמואל שפוד שצלו וכו' א"ר אדא בר אהבה שומטו: (ז) ד"ה שפחות וכו' א"ר אדא בר אהבה הלכה כר"א: (ח) ד"ה גומות שמעתתא היא בפ' בא סימן לענין מיאון אמר ר' מלכיו אמר ר' אדא בר אהבה גומות אע"פ שאין שם שתי שערות גדולה היא ולית ממאנת דאין גומא אא"כ היה בה שער ונפרו הס"ד: (ט) ד"ה בלורית וכו' א"ר אדא בר אהבה שלש: (י) ד"ה אפר וכו' שמעתא כצ"ל ואות ו' נמחק: (כ) ד"ה גבינה וכו' אמר ר' אדא בר אהבה מפני: (ל) ד"ה מתניתא מלכתא וכו' שפחות ואפר מקלה דמשמע: (מ) תוס' ד"ה על וכו' חייב מיתה אף שלא כדרכה ולקי:

◆

לעזי רש"י

יונט"ר [יונטור"א]. (מקום) חיבור.

פויינטורי"ר [פוינטוריי"ר]. לעקרן עקיצות (לשם כתובת קעקע).

פליימ"א [פלימיא"ה]. איזמל (להקזת דם).